

מספר הקורס: 4040241

שם הקורס: חיבורי יסוד בתרבות הודו הקלאסית - מבריאת העולם ועד להבנה עצמית גואלת II
שם הקורס באנגלית: Essential Texts of Classical India–World Creation to Liberating
Self-understanding II

שנה"ל: תשפ"ב

שם המרצה: ד"ר נעמה שלום

שם תכנית הלימודים: התכנית ללימודים הומניסטיים

סיווג הקורס: שיעור וסמינר (שו"ס)

נקודות זכות אקדמיות: 2 נ"ז

משך והיקף הקורס: סמסטר ב', 2 ש"ס

דרישות קדם: ספרות המערב I, מבוא למקרא, מבוא לתולדות המערב והמזרח התיכון I: משחר האנושות ועד לעליית האוניברסיטאות

תלמידים **שלא למדו** את הקורס חיבורי יסוד בתרבות הודו הקלאסית - מבריאת העולם ועד להבנה עצמית גואלת I הניתן בסמס' א', תשפ"א, ידרשו להשלים קריאה בסיסית וחיונית שתימסר להם ע"י המרצה לפני תחילת הקורס, על מנת להשתתף בו.

מועד שעת הקבלה: יום ב' 15:00-16:00

פרטי קשר של המרצה: naamas@shalem.ac.il

תיאור הקורס

בעיני רבים במערב נחשבת התרבות ההודית כ"זר המוחלט" וכ"אחר האולטימטיבי". נדמה כי המרחק הגאוגרפי נושא עמו גם מרחק מנטאלי – החל בתפיסת האלוהות ופנתאון האלים. ות ההודי המפואר, דרך אידיאל החיים הראויים, וכלה בתפיסת העצמי. לאחרות זו יש משום יכולת הפרייה יוצאת דופן, ומכוחה לשפוך אור על מצב האדם הפרטי בשעה שלמסריה האוניברסאליים כוח כבידה ייחודי.

הקורס בנוי מחטיבות לימוד המאורגנות לרוב על פי סדר הופעתן הכרונולוגי. כל חטיבה תילמד בשני חלקים. החלק הראשון יוקדש למבוא תיאורטי ואינפורמטיבי אודות נושא החקירה באמצעות עיון בספרות משנית. החלק השני יוקדש לקריאה קרובה של טקסטים מתורגמים מן המקור. חלקו הראשון של הקורס (אותו ניתן לקחת באופן עצמאי) יינתן בסמסטר א' וחלקו השני יינתן בסמסטר ב'.

מטרות הקורס

מטרת הקורס לפענח חלק מהמסתורין הגלום בהודו הקלאסית בעזרת חיבורי המופת שיצרה. מבעד לקריאה קרובה ועיון מעמיק במסורות טקסטואליות מרכזיות נתוודע לתרבות, לספרות, להיסטוריה, לפילוסופיה, למסורות הדתיות ולאופקי המחשבה של הציוויליזציה ההודית. נדון במושגים מרכזיים בתרבות הודו, נכיר גיבורים, אלות ואלים חשובים, ונתוודע לתורות השחרור ההודיות השואפות לגאולה מן הסבל האנושי. נערוך קריאה צמודה בהמנונות בריאה בודות; נדון בגילוי העצמי (אָטְמָן), ובידיעה גואלת בספרות האופנישדות; נכיר את תורת הבוֹדְהָה ומסורת

הבודהיזם; נתוודע לתורת היוגה הקלאסית; ל"שירת-האל" בִּבְהַגְד־גִּיטָא; ולכתבי מהאטמה גַּנְדְּהִי בעת המודרנית שמקיים דו-שיח מעניין עם המסורות העתיקות הללו. עם סיום הקורס הסטודנטים יכירו היטב את מושגי היסוד, והבסיס התרבותי, הספרותי וההגותי של הציוויליזציה ההודית, וירכשו מיומנויות מחשבתיות, אינטלקטואליות ומחקריות מגוונות.

חובות הקורס

עבודה מסכמת (המטלה מורכבת משאלה אחת העוסקת בחומרי הקורס, והיקפה עד 8 עמודים): 100%

ציון עובר בקורס: 60

פירוט השיעורים והנושאים הנלמדים:

בודהיזם

החטיבה תעסוק בעולם המחשבה הבודהיסטי (הבודהה, מאה 5 לפנה"ס, לערך). נדון בסיפור חייו של הבודהה ובכמה מדרשותיו הידועות. נדון בתימות מרכזיות בתורה הבודהיסטית ובדו-שיח שהיא מקיימת עם העולם הַיְיִדי הקודם. בכלל זה, נעסוק בארבע האמיתות הנאצלות ובתבנית הרפואה הבודהיסטית, מושג האין-אני (אֶנְ-אָטְמָן) והריקות, מושג החמלה הבודהיסטית, הַנִּירְוָאָה (השחרור מן הסבל), ובשתי ההסתעפויות המרכזיות של הבודהיזם - הַהִינְיָאָה ("המרכבה הקטנה") והַמַּהַיָּאָה ("המרכבה הגדולה").

שיעור 1 – סיפור חיי הבודהה

קריאת חובה: יובל אידו טל, **בודהיזם: מבוא קצר**, הוצאת מפה ואוניברסיטת תל אביב, 2006, עמ' 56-16.

שיעור 2 – תבנית הרפואה הבודהיסטית

קריאת חובה: הדרשה בדבר הנעת גלגל הדהרמה ("דְהֶרְמָה-צ'ִקְרָה-פְּרִוְרְטְנָה-סוּטְרָה" – תחולק לתלמידים/במקראה). קריאה מומלצת: לידיה ארן, **בודהיזם**, דביר, 1993, עמ' 91-15.

שיעור 3 – פיצולים והתפתחויות בבודהיזם (1)

קריאת חובה: דרשות בודהיסטיות שונות (יחולקו לתלמידים / במקראה); יובל אידו טל, **בודהיזם: מבוא קצר**, הוצאת מפה ואוניברסיטת תל אביב, 2006, פרק 5, עמ' 116-84.

שיעור 4 – פיצולים והתפתחויות בבודהיזם (2)

קריאת חובה: דרשות בודהיסטיות שונות (יחולקו לתלמידים / במקראה). קריאה מומלצת:

A. L. Basham, *The Wonder that was India*, Pan Macmillan, 2004, "Buddhism", pp. 259-289.

תורת היוגה

החטיבה תעסוק בתורת השחרור של היוגה הקלאסית. נקרא את היוגה-סוּטְרָה של פְּטַנְגְּלִי (מאה 4, לערך) ואת החיבור הפרשני אודותיו מאת וְיָאסָה, שהינם אבני יסוד בתורת היוגה. נדון בעיקרי המטפיזיקה הדואליסטית של תורת הסאנְקְהֵיָה המקושרת עם היוגה. נדון במושגים מרכזיים כגון אֶשְׁטָאנְגָה-יוגָה (שמונת איברי היוגה), סגפנות (טַפְסָ), תבנית הרפואה היוגית, פְּרוּשָׁה ופְּרַקְרָטִי (הסובייקט והאובייקט), וקַאִיְלֵיָה (השחרור היוגי, או בדידות הסובייקט).

שיעור 5 – תורת היוגה (1) – עיקרי תורת היוגה הקלאסית והמטפיזיקה הדואליסטית של הסאנְקְהֵיָה

קריאת חובה: יוחנן גרינשפון, **דממה וחירות ביוגה הקלאסית**, הוצאה לאור של משרד הביטחון, 2002, נספח: "תרגום היוגה-סוּטְרָה של פְּטַנְגְּלִי", פרק ראשון, עמ' 125-128 - במקראה.

קריאה מומלצת: יוחנן גרינשפון, **דממה וחירות ביוגה הקלאסית**, ההוצאה לאור של משרד הביטחון, 2002, עמ' 9-25.

שיעור 6 – תורת היוגה (2) – מרשם האֶשְׁטַאנְגָה-יוגה

קריאת חובה: יוחנן גרינשפון, **דממה וחירות ביוגה הקלאסית**, ההוצאה לאור של משרד הביטחון, 2002, נספח: "תרגום היוגה-סוּטְרָה של פְּטַנְגְ'לִי", פרק שני, עמ' 131-128 - במקראה.
קריאה מומלצת: יוחנן גרינשפון, **דממה וחירות ביוגה הקלאסית**, ההוצאה לאור של משרד הביטחון, 2002, עמ' 26-33.

שיעור 7 – תורת היוגה (3) – העולם הפלאי והמאגי של היוגה

קריאת חובה: יוחנן גרינשפון, **דממה וחירות ביוגה הקלאסית**, ההוצאה לאור של משרד הביטחון, 2002, נספח: "תרגום היוגה-סוּטְרָה של פְּטַנְגְ'לִי", פרק שלישי, עמ' 132-135 - במקראה.
קריאה מומלצת: יוחנן גרינשפון, **דממה וחירות ביוגה הקלאסית**, ההוצאה לאור של משרד הביטחון, 2002, עמ' 50-77.

שיעור 8 – תורת היוגה (4) – מצב הבדידות המבורך ודממת השחרור היוגה

קריאת חובה: יוחנן גרינשפון, **דממה וחירות ביוגה הקלאסית**, ההוצאה לאור של משרד הביטחון, 2002, נספח: "תרגום היוגה-סוּטְרָה של פְּטַנְגְ'לִי", פרק רביעי, עמ' 135-137 - במקראה.
קריאה מומלצת: יוחנן גרינשפון, **דממה וחירות ביוגה הקלאסית**, ההוצאה לאור של משרד הביטחון, 2002, עמ' 78-104.

הֶבְהַגְדָּה-גִּיטָא - "שירת-האל"

החטיבה תעסוק בחיבור מופת של התרבות ההודית הלקוח מתוך אפוס ה**מָהָאֶבְהָאֶרְטָה**, הֶבְהַגְדָּה-גִּיטָא (מאות ראשונות לפנה"ס), הנחשב כ"תמצית ההינדואיזם". נדון במשבר האקזיסטנציאלי העמוק שחוה אַרְג'וֹנָה, גיבור היצירה, ערב המלחמה הקולוסאלית של ה**מָהָאֶבְהָאֶרְטָה** והמשיכה התמוהה שלו אל אמצע שדה הקרב. נתחקה אחר "דרך האמצע" (מִדְהָיָה) שמציעה הגִיטָא ונעסוק בתמטיקה של מושגי 'אמצע' ו'מרכז' דרך בחינת דרכי השחרור המוצעות לַאֶרְג'וֹנָה בידי האל קַרְיֶשְנָה – דרך הדבקות (בְהַקְטִי-יוגָה), דרך הפעולה (קַרְמָה-יוגָה) ודרך הידיעה (ג'ְנָיָנָה-יוגָה).

שיעור 9 – בְהַגְדָּה-גִיטָא (1) – על הקשר בין משבר, חמלה ואמצע

קריאת חובה: בְהַגְדָּה-גִיטָא, פרק 1, איתמר תיאודור (תרגום), **הבהגוד גיטא**, הוצ' כרמל, 2002, עמ' 33-39 - במקראה.
קריאה מומלצת: יוחנן גרינשפון, **דממה וחירות ביוגה הקלאסית**, ההוצאה לאור של משרד הביטחון, 2002, פרק יא': "יוגה, אלוהות וחכמה על פי הֶבְהַגְדָּה-גִיטָא", עמ' 105-110.

שיעור 10 – בְהַגְדָּה-גִיטָא (2) – דרך הידיעה

קריאת חובה: בְהַגְדָּה-גִיטָא, ג'ְנָיָנָה יוּגָה (דרך הידיעה) - בְהַגְדָּה-גִיטָא, פרקים 4-2, איתמר תיאודור (תרגום), **הבהגוד גיטא**, הוצ' כרמל, 2002, עמ' 40-75 - במקראה.
קריאה מומלצת:

Gavin Flood, *An Introduction to Hinduism*, Cambridge University Press, 1996, pp. 124-127.

שיעור 11 – בְהַגְדָּה-גִיטָא (3) – דרך הפעולה

קריאת חובה: בְהַגְדָּה-גִיטָא, קַרְמָה יוּגָה (דרך הפעולה) - בְהַגְדָּה-גִיטָא, פרקים 6-5, איתמר תיאודור (תרגום), **הבהגוד גיטא**, הוצ' כרמל, 2002, עמ' 76-92 - במקראה.
קריאה מומלצת: יוחנן גרינשפון, **הינדואיזם; מבוא קצר**, הוצאת מפה ואוניברסיטת תל אביב, 2005, פרק ח': "הֶבְהַגְדָּה-גִיטָא", עמ' 68-72.

שיעור 12 – בְהַגְדָּה-גִיטָא (4) – דרך הדבקות

קריאת חובה: בְּהַגְוֹד-גִּיטָא, בְּהַקְטִי יוֹגָה (דרך הדבקות) - בְּהַגְוֹד-גִּיטָא, פרקים 10-11, איתמר תיאודור (תרגום), **הבהגווד גיטא**, הוצ' כרמל, 2002 עמ' 116-131 - במקראה.
קריאה מומלצת:

T. J. Hopkins, *The Hindu Religious Tradition*, Duxbury Press, 1971, pp. 90-95.

ניאו-הינדואיזם (ההינדואיזם החדש)

החטיבה תעסוק בהמשגות המודרניות של אחד מההוגים החשובים ביותר שפעלו בהודו במאה ה-20, מהאטְמָה גַנְדְּהִי. נבחן כיצד התורות הפילוסופיות, המיתוסים וההבנה העצמית ההודית שנדונו במהלך הקורס משתקפים מבעד לכתביו של גַנְדְּהִי כאחד מהדוברים המרכזיים של ההינדואיזם החדש. נבחן כיצד כל אלה מזינים את אופקי מחשבתו במסגרת שאיפת הודו לעצמאות ולהגדרה עצמית מחדשת.

שיעור 13, עצמיות ועצמאות בחייו ומשנתו של גַנְדְּהִי

קריאת חובה: יוחנן גרינשפון, **על כוח ואי-אלימות: חייו ומשנתו של מהאטְמָה גַנְדְּהִי**, ההוצאה לאור של משרד הביטחון, 2005, "מהאטְמָה גַנְדְּהִי – הרהורים על אי-אלימות ועל אהבה" (תרגום: נעמה שלום) – נספח, עמ' 192-209 - במקראה.

קריאה מומלצת: יוחנן גרינשפון, **על כוח ואי-אלימות: חייו ומשנתו של מהאטְמָה גַנְדְּהִי**, ההוצאה לאור של משרד הביטחון, 2005, עמ' 9-42.

יוחנן גרינשפון, **הינדואיזם; מבוא קצר**, הוצאת מפה ואוניברסיטת תל אביב, 2005, פרק יג': "ההינדואיזם החדש", עמ' 109-115.

קריאה מומלצת כללית להרחבת הדעת

אידו טל, יובל, **בודהיזם: מבוא קצר**, תל אביב: מפה ואוניברסיטת תל אביב, 2006.
ארבל, קרן, **דברי הבודהיזם; תרגומים מתוך הכתבים הבודהיסטיים המוקדמים**, תל אביב: אוניברסיטת תל אביב, הוצאת חיים רובין, תשע"ז-2017.
ארן, לידיה, **בודהיזם**, תל אביב: דביר, 1993.

גמליאל, אופירה, **שיוה ביער האורנים: סיפורים מהמיתולוגיה ההודית**, ירושלים: כתר, 1999.
גמליאל, אופירה, **יוגים, מלכים ונשים שמיימיות**, ירושלים: כתר, 2001.
גַנְדְּהִי, מ. ק., **אוטוביוגרפיה או סיפור ניסוי עם האמת**, תרגום: ינץ לוי, תל אביב: אסיה, 2005.
גרינשפון, יוחנן, **דממה וחירות ביוגה הקלאסית**, תל אביב: משרד הביטחון, מודן, 2002.
גרינשפון, יוחנן, **על כוח ואי-אלימות: חייו ומשנתו של מהאטְמָה גַנְדְּהִי**, תל אביב: משרד הביטחון, 2005.

גרינשפון, יוחנן, **הינדואיזם; מבוא קצר**, תל אביב: מפה ואוניברסיטת תל אביב, 2005.
מודי, ריימונד, **החיים שאחרי החיים**, בן שמן: הוצאת מודן, 2002.
פטר, עמרם, **המיתולוגיה ההודית**, תל אביב: מפה, 2001.
פטר, עמרם, **מזמורים מן הריגְ-וֹדָה**, ירושלים: כרמל, 2006.
פרידמן, צחי, **האופנישדות והבְּרָהֶמְנוֹת: מבחר ההגות והמיתולוגיה של הודו הקדומה**, ירושלים: כרמל, 2014.

קאריתרס, מייקל, **בודהיזם**, תל אביב: דביר, 1988.
קרליבך, עזריאל, **הודו, יומן דרכים**, תל-אביב: ספריית מעריב, תשט"ז.
רז, יעקב, **זן בודהיזם – פילוסופיה ואסתטיקה**, תל אביב: משרד הביטחון, 2011.
שולמן, אביתר, **שירת השורש של דרך האמצע מאת נאגרג'ונה**, ירושלים: כרמל, 2010.
שולמן, דוד, **פרקים בשירה ההודית**, תל אביב: משרד הביטחון, 1986.
תיאודור, איתמר, **הבהגווד גיטא**, ירושלים: כרמל, 2002.

Baba, Bangali (trans.), *Yogasūtra of Patañjali with the Commentary of Vyāsa*, Motilal Banarsidas, Delhi, 1999.

Basham, Arthur L., *The Wonder that was India*, London: Pan Macmillan, 2004 (first published: 1954).

Bryant, Edwin F., and Laurie L. Patton (eds.), *The Indo-Aryan Controversy: Evidence and Inference in Indian History*, London: Routledge, 2005.

Buswell, Robert E. (ed.), *Encyclopaedia of Buddhism*, vol. I, New York: Macmillan Reference, 2004.

Cohen, Signe, *The Upaniṣads: A Complete Guide*, Oxford and New York: Routledge, 2018.

Conze, Edward (trans.), *Buddhist Scriptures*, Penguin Classics, 1959.

Cush, Denise, Catherine Robinson, and Michael York, (eds.), *Encyclopedia of Hinduism*, London: Routledge, 2008.

Doniger, Wendy (trans.), *Hindu Myths*, Penguin Classics, 2004.

Doniger, Wendy (trans.), *The Rig Veda*, Penguin Classics, 2005.

Fischer, Louis, *Gandhi: His Life and Message for the World*, Mentor Books, New York, 1964.

Flood, Gavin, *An Introduction to Hinduism*, Cambridge: Cambridge University Press, 1996.

Gandhi, M. K., *Non-Violent Resistance (Satyagraha)*, New York: Dover Publications, 2001.

Gethin, Rupert, *The Foundations of Buddhism*, New York: Oxford University Press, 1998.

Gordon White, David, "Śunaḥśepa Unbound," *Revue de L'histoire des Religions* 203:3 (1986), pp. 227-262.

Grinshpon, Yohanan, *Crisis and Knowledge – The Upanishadic Experience and Storytelling*, New Delhi: Oxford University Press, 2003.

Grinshpon, Yohanan, *Silence Unheard; Deathly Otherness in Pātañjala-Yoga*, New York: State University of New York Press, 2002.

Halbfass, Wilhelm, *India and Europe: An Essay in Philosophical Understanding*, Delhi: Motilal Banarsidass, 1990 (State University of New York Press, 1988).

Halbfass, Wilhelm, *Tradition and Reflection: Explorations in Indian Thought*, Delhi: State University of New York Press, 1991.

Harvey, Peter, *An Introduction to Buddhism; Teachings, History and Practices*, New York: Cambridge University Press, 2013.

Hawley, John Stratton, and Vasudha Narayanan (eds.), *The Life of Hinduism*, Berkley and Los Angeles: University of California Press, 2006.

Heesterman, Jan C., *The Broken World of Sacrifice*, Chicago: University of Chicago Press, 1993.

Hopkins, T. J., *The Hindu Religious Tradition*, Duxbury Press, 1971.

Jamison, Stephanie W., and Michael Witzel, "Vedic Hinduism," in Arvind Sharma (ed.), *The Study of Hinduism*, Columbia: University of South Carolina Press, 2003, pp. 65-113.

Klostermaier, Klaus K., *A Survey of Hinduism*, New York: State University of New York Press, 2007.

Kuiper, F. B. J., "The Basic Concept of Vedic Religion," *History of Religions* 15:2 (1975), pp. 107–120.

Lorenzen, David N., *Who Invented Hinduism: Essays on Religion in History*, New Delhi: Yoda Press, 2006.

Maas, Phillip A., "A Concise Historiography of Classical Yoga Philosophy," in Eli Franco (ed.), *Periodization and Historiography of Indian Philosophy*, Vienna: Publications of the De Nobili Research Library vol. 37, Sammlung De Nobili, 2013, pp. 53-90.

Malinar, Angelika, *The Bhagavadgītā: Doctrines and Contexts*, Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

Mallinson, James, and Mark Singleton, *Roots of Yoga*, London: Penguin Books, 2017.

Moody, Raymond A., *Life after Life*, New York: Mockingbird Books, 1975.

Nehru, Jawaharlal, *The Discovery of India*, London: Meridian Books, 1947.

Olivelle, Patrick (trans.), *Samnyāsa Upaniṣads*, New York: Oxford University Press, 1992.

Olivelle, Patrick (trans.), *Upaniṣads*, New Delhi: Oxford University Press, 1996.

Olivelle, Patrick (trans.), *The Early Upaniṣads*, New York: Oxford University Press, 1998.

Olivelle, Patrick, (trans.), *Life of the Buddha (Buddha-carita)*, Clay Sanskrit Library, New York University Press, 2008.

Pollock, Sheldon, "Mīmāṃsā and the Problem of History in Traditional India," *Journal of the American Oriental Society* 109:4 (1989), pp. 603-610.

Roebuck, Valerie J. (trans.), *The Upaniṣads*, London: Penguin Classics, 2003.

Rothermund, Dieter, and Hermann Kulke, *A History of India*, New York: Routledge, 1986.

Smith, Brian K., "Eaters, Food, and Social Hierarchy in Ancient India: A Dietary Guide to a Revolution of Values," *Journal of the American Academy of Religion* 58:2 (1990), pp. 177-205.

Staal, Frits, "Rgveda 10.71 on the Origin of Language," in Harold Coward and Krishna Sivaram (eds.), *Revelation in Indian Thought: A Festschrift in Honour of Professor T.R.V. Murti*, Emeryville, California: Dharma Publishing Company, 1977.

Stoler-Miller, Barbara (trans.), *The Bhagavadgītā: Kṛṣṇa's Council in Time of War*, New York: Columbia University Press, 1986.

Stoler-Miller, Barbara, (trans.), *Yoga: Discipline of Freedom*, University of California Press, 1996.

Strong, John S., *The Buddha: A Beginner's Guide*, Oxford: Oneworld Publications, 2009.

Thapar, Romila, *A History of India*, vol. 1., London: Penguin Books, 1996.

Trautmann, Thomas R., *India: Brief History of a Civilization*, New York: Oxford University Press, 2016.

Walsh, Judith E., *A Brief History of India*, New York: Facts on File, 2011.

Witzel, Michael, "The Development of the Vedic Canon and Its Schools: The Social and Political Milieu," in *Inside the Texts, Beyond the Texts: New Approaches to the Study of the Vedas: Proceedings of the International Vedic Workshop*, Harvard University, June 1989, Cambridge, MA: Harvard University, Dept. of Sanskrit and Indian Studies, 1997, pp. 257–345.

Zaehner, R. C. (trans.), *The Bhagavad Gita*, Oxford University Press, 1969.

Zaehner, Robert C., *Hinduism*, New York: Oxford University Press, 1983 (first published 1962).